

Marzena Korczewska

Działalność promocyjna i edukacyjna Muzeum Niepodległości w latach 2004-2005

Niepodległość i Pamięć 13/2 (23), 195-212

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marzena Korczewska

Warszawa

Działalność promocyjna i edukacyjna Muzeum Niepodległości w latach 2004-2005

Dział Edukacji i Promocji w 2004 roku realizował popularyzację wystaw oraz działalności edukacyjnej przede wszystkim wśród szkół podstawowych (klasy nauczania początkowego 0, I-IV i V-VI oraz gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych). W tym celu kierownik Działu uczestniczył w miesiącu wrześniu w dziesięciu spotkaniach nauczycieli szkół warszawskich i województwa mazowieckiego organizowanych przez różne instytucje oświatowe, kilku spotkaniach organizowanych przez ODN (obecnie Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Wydział w Warszawie), Mazowieckie Kuratorium Oświaty (oraz jego agendy), Stowarzyszenie Nauczycieli Polonistów. W ramach stałej współpracy zostały przekazane Informatory na rok szkolny 2004/2005 do Instytutu Pamięci Narodowej, Stołecznemu Biuru Informacji Turystycznej, Warszawskiej Informacji Turystycznej i Kulturalnej oraz wszystkim instytucjom współpracującym od wielu lat (Klub Przyjaciół Muzeum, związkom kombatanckim oraz dzielnicowym Wydziałom Kultury i Edukacji). Szczególnie zostali obdarowani przewodnicy terenowi i warszawscy, przewodnicy z Puław i Nałęczowa oraz przygotowani merytorycznie do prezentacji i upowszechniania wystaw czasowych i stałych w Pałacu i Oddziałach. Podczas promocji rozdano w sumie 3500 egzemplarzy Informatora Muzeum 2004/2005. Pracownicy Działu osobiście kontaktowali się z nauczycielami i dyrektorami szkół, organizując promocje na życzenie (na terenie Warszawy) i okolic.

Dział zorganizował szereg przedsięwzięć przy współpracy z innymi placówkami kultury, związkami kombatanckimi oraz Wydziałami Kultury Dzielnic Warszawy, dzięki którym duża część grup szkolnych mogła nieodpłatnie wziąć udział w lekcjach muzealnych, programach artystyczno-historycznych oraz zwiedzaniu wystaw tematycznych uzupełniających wiedzę teoretyczną i poznawczą w ramach zobowiązania Muzeum za otrzymane dotacje celowe.

Promocja wystaw i działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej odbywała się również poprzez stałą wysyłkę maili, faksów do mediów (stała współpraca ze stacjami telewizyjnymi i radiowymi) i informatorów do zainteresowanych szkół Warszawy i Mazowsza.

W ramach współpracy i umów z mediami promowano działalność Muzeum w stacjach radiowych tj. w Radiu dla Ciebie, Radiu Eska, Radiu Plus, Radiu dla Zagranicy, Programach I i II Polskiego Radia, oraz organizowano wywiady i nagrania z uczestnikami imprez i wernisaży, które były prezentowane w TV Polonia oraz w 3 Programie TVP. Między innymi TV Polonia zorganizowała program dotyczący „Lata w Muze-

um” (2004). Z kolei Program 3 TVP dokonał prezentacji wystaw pokonkursowych ze szczególnym uwzględnieniem okolicznościowej wystawy pt. „Powstanie Warszawskie w świadomości potomnych”. Dobrze odbicie w mediach miały też wernisaże wystaw „Znaki państwa polskiego” wraz z koncertem pieśni patriotycznych pt. „Święta miłości kochanej ojczyzny” oraz wernisaż wystawy z prezentacją programu artystyczno-historycznego pt. „Roman Dmowski”¹. Dla szczególnie zainteresowanych odbył się także pokaz filmu dokumentalnego o tym wielkim Polaku. Jeden spektakl zaprezentowany został w Resursie Obywatelskiej w Radomiu, na którym zgromadziło się około 200 osób. W spektaklu udział wzięli aktorzy scen warszawskich Justyna Zbiróg i Jerzy Molga.

Poza wystawami bardzo istotne znaczenie popularyzatorskie i edukacyjne miały liczne przedsięwzięcia i imprezy kulturalne. W spotkaniach z cyklu „W marszu do Niepodległości” – redaktor Zbigniew Mierzwiński zaprezentował we współpracy z historykami biografie i dokonania zasłużonych postaci w II Rzeczypospolitej m.in. gen. Józefa Zamorskiego („Kordiana”) – legionisty, żołnierza II RP, komendanta głównego Policji Państwowej w latach 30. XX w., gen. Stanisława Sosabowskiego, gen. Stanisława Kopańskiego i innych postaci w II RP.

Z cyklu „Być Polakiem”, odbyły się: spotkania z redaktorem Zbigniewem Mierzwińskim poświęcone: prezentacji wybitnych sylwetek Polaków okresu XIX i XX w. m.in. gen. Józefa Sowińskiego, gen. Stefana Roweckiego i prezydenta Stefana Starzyńskiego.

Z cyklu „Wieczór Pamięci” p. dr Jacek Z. Sawicki zaprezentował 10 filmów dokumentalnych poświęconych: wybitnym osobowościom II RP, postaciom polskiego podziemia niepodległościowego 1944-1956, żołnierzom AK, represjom okresu stalinowskiego oraz wydarzeniom z okresu II wojny światowej i PRL.

Z cyklu „Nasze Mazowsze – dziedzictwo i współczesność” zostały zaprezentowane dwa tematy: „Gwara i język Mazowsza” przez p. prof. Barbarę Falińską oraz „Zabytki Mazowsza dziedzictwem europejskim” przez dr Mariana Sołtysiaka.

Z cyklu „Prezentacje – mistrzowie małych ojczyzn” odbyły się spotkania z: Sewerynem A. Wisłockim prezentującym postać Michała Grażyńskiego – kreatora polskiej kultury i sztuki na Górnym Śląsku w okresie międzywojennym, a także wykład dr Aleksandra Kociszewskiego pt. „Regionalizm po polsku” skierowany do nauczycieli uczących przedmiotu „Edukacja regionalna. Dziedzictwo kulturowe w regionie”.

W 2005 roku został zainaugurowany nowy cykl pt. „Polska – tradycje i symbole”, w ramach którego odbyły się spotkania poświęcone „Pamięci września”, „Poezji Powstania Listopadowego” i „Poezji Powstania Warszawskiego” z dr Bohdanem Urbanowskim oraz z dr Tadeuszem Swatem pt. „O czym mówią kamienie – refleksje zaduszne” dla osób zainteresowanych osobliwościami cmentarzy.

Ponadto w 2005 roku: prof. Marek M. Drozdowski przedstawił rolę Gabriela Narutowicza w dziejach II Rzeczypospolitej oraz zaprezentował postać Stefana Starzyńskiego jako prezydenta Warszawy.

Dział Edukacji i Promocji zorganizował spotkania w ramach IV Przeglądu Filmów Historycznych. Na szczególną uwagę zasługuje promocja filmu dokumentalnego i jednocześnie edukacyjnego pt. „Wszystko co nasze” – rzecz o Prezydencie Ryszardzie Kaczorowskim według scenariusza Jana Tarczyńskiego. W ramach obchodów Święta Niepodległości odbyły się także dwa znaczące spotkania m.in. z Aliną Czerniakowską

---

1 Pełny wykaz wystaw zrealizowanych w Muzeum Niepodległości w latach 2004-2005 – patrz opracowanie M. Pałaszewskiej i K. Zuchowskiej w niniejszym numerze „Niepodległości i Pamięci”.

– panią reżyser cyklu filmów „POLSKA, Z KTÓREJ JESTEM DUMNA” oraz z dr Bohdanem Urbankowskim, który dokonał komentarza historycznego dotyczącego Powstania Warszawskiego w 1944 r. oraz wkroczenia Armii Czerwonej do Polski i narzuconej władzy. Zorganizowano także Międzynarodowy Dzień Muzeów.

Dział udostępnił sale i zapewnił obsługę spotkań: Rady Krajowej Towarzystw Regionalnych RP, Zarządu Głównego Stowarzyszenia Gimnastycznego SOKÓŁ, Związku Legionistów Polskich, Środowiska Fordonianek, Stowarzyszenie Nauczycieli Polonistów Oddział Warszawski, Warszawskiego Towarzystwa Numizmatycznego, Polskiego Towarzystwa Etnochoreologicznego, Polskiego Towarzystwa Higieny Psychiczej, Instytutu Historycznego UW.

We współpracy z aktorami teatru „Lalka” oraz artystkami i aktywnymi pedagogami Dział Edukacji i Promocji MN zorganizował program edukacyjny „Ferie w Muzeum” zrealizowany na przełomie stycznia i lutego 2004 roku.

Do „Klubu Przyjaciół Muzeum” przystąpiło w 2004 roku 36 osób z terenu Warszawy i województwa. Aktualnie liczba wydanych legitymacji Klubu wynosi 642.

Wśród imprez wiodących w latach 2004-2005 na uwagę zasługują:

– W dniu Imienin Marszałka – Wykład Bohdana Urbankowskiego pt. „Mity o Józefie Piłsudskim – złota i czarna legenda” oraz lekcje muzealne o Marszałku,

– Dni Pamięci Pawiaka – cykl wykładów o państwie podziemnym i programów artystycznych dla młodzieży szkół Warszawy (realizacja w Muzeum Więzienia Pawiak),

– Dni Cytadeli Warszawskiej – w programie znalazły się: nieodpłatne spotkania w X Pawilonie z kustoszem; lekcje muzealne dla młodzieży oraz zwiedzanie części wojskowej Cytadeli,

– Dni Niepodległości: ubiegłoroczny program obejmował: sesję tematyczną; spotkania i projekcje filmów w ramach IV Przeglądu Filmów Historycznych; koncerty i programy historyczno-artystyczne,

– Muzealne Mikołajki – dla dzieci z TPD, Ognisk Wychowawczych, świetlic terapeutycznych, domów dziecka i szkół specjalnych terenu Warszawy.

Ogółem w spotkaniach cyklicznych oraz imprezach wiodących wzięły udział 2564 osoby.

W 2004 roku zrealizowano 21 tematów lekcji muzealnych:

- Polskie symbole narodowe
- Regionalizm mazowiecki a integracja europejska
- Konstytucja 3 Maja
- Józef Piłsudski – mąż stanu i obiekt „kultu”
- Resort „Bezpieki”
- Harcerska Poczta Polowa
- Problemy społeczno-gospodarcze II RP
- II RP – Polska upragniona, lecz trudna
- Kształtowanie granic II RP
- Debata „Decyzja o rozpoczęciu Powstania Warszawskiego”
- Zajęcia edukacyjne na wystawie „Czterdziesty Czwarty”
- Program artystyczno-historyczny pt. „Requiem dla Parasola”
- Program artystyczno-historyczny pt. „Roman Dmowski”
- Program artystyczno-historyczny pt. „Józef Piłsudski”
- Program art.-hist. „Uchwalenie i upadek Konstytucji 3 Maja”
- Znaki państwa polskiego – lekcja dla szkół ponadpodstawowych

- Znaki państwa polskiego – zabawa edukacyjna
  - Wielcy Polacy: Piłsudski, Dmowski, Paderewski
  - Lwów – miasto niezwykłe
  - Tadeusz Kościuszko – wizerunek naczelnika
  - Zbigniew Herbert (Bohdan Urbankowski)
- Ogółem w 143 lekcjach wzięło udział 6 322 uczniów.

Dużą uwagę poświęcono także na przygotowanie i zorganizowanie sesji popularno-naukowych i konferencji. Wśród nich należy wymienić:

- Sesję „Józef Piłsudski w literaturze i sztuce”
  - Debatę „Jaka Polska?”
  - Konferencję Komitetu „Europa 2000”
  - Konferencję dla nauczycieli polonistów nt. „Tożsamości regionalnej”
  - Konferencję „Sfera sacrum i profanum”
  - Konferencję popularno-naukową „Insurekcja Kościuszkowska w dziejach i tradycji”
  - Konferencję Polskiego Towarzystwa Higieny Psychiczej.
- Ogółem w 7 sesjach i konferencjach wzięło udział 675 uczestników.

Zorganizowano ponadto następujące koncerty i programy artystyczne w Muzeum Niepodległości:

- Noworoczny koncert z dedykacją
  - Prezentacja sztuki teatralnej „Bunkier” w reż. Jerzego Przeździeckiego
  - Koncert Prywatnej Szkoły Muzycznej im. L. Różyckiego
  - Koncert Prywatnej Szkoły Muzycznej im. M. Karłowicza
  - Program artystyczno-historyczny „Requiem dla Parasola” (spotkanie z okazji 60. rocznicy Powstania Warszawskiego), któremu towarzyszyło spotkanie młodzieży szkół warszawskich z Marią Stypułkowską-Chojecką (ps. „Kama”).
  - Premiera programu artystyczno-historycznego „Roman Dmowski” (otwarcie wystawy)
  - Spotkanie i koncert z okazji inauguracji Roku Stefana Starzyńskiego
  - Koncert chóru kameralnego – pod kierownictwem artystycznym Pawła Hruszwickiego
  - „Wspólnota w kulturze” – koncert pieśni i muzyki ukraińskiej
  - „Hej, strzelcy wraz” z okazji 141. rocznicy wybuchu Powstania Styczniowego.
  - Koncert kolęd i pieśni patriotycznych w wykonaniu Warszawskiego Zespołu Artystycznego „Polonia”
  - Pieśni polskie o tematyce patriotycznej, wojennej, religijnej i ludowej w wykonaniu Polskiego Zespołu Dziecięcego „Grodzieńskie Słowiki” z Grodna
  - Spektakle „Wesele Figara” PZSM im. F. Chopina
- Ogółem w 18 koncertach i programach artystycznych uczestniczyło 1810 widzów.

Odbywały się także pokazy filmowe. Dział Edukacji i Promocji zorganizował przy współpracy z Wytwórnią Filmów Dokumentalnych, Filmoteką Narodową oraz TVP IV Przegląd Filmów Historycznych.

Zaprezentowano filmy dokumentalne w ramach spotkań „Wieczór Pamięci”, sesji i lekcji muzealnych oraz Ferii w Muzeum.

Filmy fabularne zaprezentowano w ramach Kina Konesera i seminarium IH UW.

Ogółem odbyło się 49 projekcji filmowych dla 4015 widzów.

Dział Edukacji i Promocji przygotował i przeprowadził wspólnie z powołanymi jurorami-specjalistami następujące konkursy:

1. „Mazowsze – tu jest mój dom” (290 uczestników)
2. „Powstanie Warszawskie w świadomości potomnych” (697 uczestników)
3. „Niepodległa” (135 uczestników)

Laureaci konkursów otrzymali okolicznościowe dyplomy i cenne nagrody książkowe.

W 2004 roku wzrosła o 50% ilość organizowanych promocji książek i wydawnictw historycznych. Należy podkreślić, że kontynuowana była ścisła współpraca z Wydawnictwami: Rytm, Instytut Pamięci Narodowej, Bellona, Anagram, Michaelinum, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne POLWEN. Ogółem w 10 promocjach książek wzięło udział 1100 osób.

Rok 2004 przyniósł dalsze rozwinięcie formy lekcji muzealnych z uwzględnieniem najmłodszych – podjęto współpracę ze szkołami podstawowymi (klasy 0, I-IV, V-VI) poprzez prezentację i upowszechnianie wystawy „Znaki państwa polskiego”, która jest podstawą edukacji patriotycznej każdego młodego człowieka.

Dział Edukacji i Promocji MN organizując koncerty muzyki Fryderyka Chopina, Ignacego Jana Paderewskiego, Panufnika, Lutosławskiego i innych kompozytorów polskich promował młodzież ze szkół artystycznych Warszawy i Mazowsza oraz Akademii Muzycznej w Warszawie i Łodzi. Najpiękniejsze koncerty muzyki Fryderyka Chopina i Ignacego J. Paderewskiego zagrała Katarzyna Kraszewska – studentka Akademii Muzycznej w Łodzi (w klasie fortepian, prof. M. Drewnowski).

Podtrzymywano ścisłe kontakty z Wydziałami Kultury Urzędów Dzielnicy Śródmieście i Żoliborz, Biurem Edukacji Miasta Stołecznego Warszawy oraz Instytutem Pamięci Narodowej.

W roku 2005 nawiązaliśmy bardzo ciekawą współpracę z kolejnymi wyższymi uczelniami, zarówno Warszawy jak i terenu Mazowsza, m.in. z Wyższą Szkołą Humanistyczną w Pułtusk w ramach doskonalenia zawodowego nauczycieli (edukacji regionalnej) poprzez zorganizowanie Letniej Szkoły Regionalizmu (16-21 sierpnia 2005) w ramach kursu realizacji ścieżki regionalnej „Mazowsze – dziedzictwo i współczesność” pod patronatem Mazowieckiego Kuratora Oświaty oraz Marszałka Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego. Współorganizatorami kursu byli: Warszawski Oddział Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów, Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusk, Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie oraz inne muzea mazowieckie, które pragnęły zaprezentować swój dorobek w dziedzinie realizacji edukacji regionalnej.

Celem kursu było:

- przygotowanie nauczycieli do realizacji ścieżki – „Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie”,
- wzbogacenie nauczycieli w wiedzę teoretyczno-praktyczną na temat regionu Mazowsza,
- wyłonienie bloków tematycznych ścieżki regionalnej dla szkoły podstawowej, gimnazjum, liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum,
- zapoznanie z metodami angażującymi uczniów do samodzielnej pracy z wykorzystaniem metod aktywizujących,
- konstruowanie scenariuszy zajęć z poszczególnych bloków tematycznych na różnych poziomach kształcenia,
- zaplanowanie i przeprowadzenie zajęć terenowych,
- opracowanie narzędzi ewaluacji ścieżki edukacji regionalnej,
- przygotowanie do udziału w konkursach edukacyjnych.

Uczestnikami kursu byli nauczyciele ze wszystkich szczebli szkół województwa mazowieckiego oraz dochodzący pedagodzy ze szkół miejscowych z Pułtusza (łącznie około 50 osób). W trakcie trwania kursu każdy nauczyciel otrzymał zadanie opracowania ścieżki edukacji regionalnej dla swojej szkoły z uwzględnieniem jej zasobów, oczekiwań uczniów i rodziców.

Prace oceniane były przez wybranych metodyków pod kierunkiem merytorycznym pani mgr Urszuli Biskup (przewodniczącej SNaP) oraz mgr Ewy Grodeckiej (metodyka Lubelskiego Oddziału Nauczycieli Polonistów) autorek własnych programów edukacji regionalnej.

W ciągu całego roku szkolnego 2004/2005 częścią łączącą program teoretyczny i warsztaty były wyjazdy studyjne prowadzone dla nauczycieli i uczniów szkół Warszawy i Mazowsza w ramach edukacji regionalnej z wykorzystaniem aktywnych metod nauczania, organizowane przy ścisłej współpracy ze SNaP i Licencjonowanym Biurem Usług Turystycznych ARTUR.

Po zakończeniu kursu i wykonaniu prac dla swoich szkół uczestnicy otrzymali zaświadczenia, które umożliwią awans zawodowy nauczyciela.

Drugim ciekawym przedsięwzięciem zorganizowanym wspólnie z Działem Promocji i Marketingu Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusku była promocja książki dr Bohdana Urbankowskiego pt. „Głosy” wraz z prezentacją multimedialną. Spotkanie zorganizowane było dla wydziału pracowników naukowych filologii polskiej oraz studentów WSH (wydziału humanistycznego), dla czytelników Biblioteki Publicznej Miasta Pułtusza, Miłośników Towarzystwa Naukowego Pułtusza.

Na wystawach stałych i czasowych systematycznie realizowano program lekcji i projektów edukacyjnych. W roku 2005 przeprowadzono 110 lekcji muzealnych z 26 tematów (4293 uczniów):

- Tadeusz Kościuszko – wizerunek Naczelnika (prelekcja oraz pokaz filmów edukacyjnych)
- Armia Krajowa w czasie i po II wojnie światowej – prelekcja do filmów edukacyjnych
- Wielcy Polacy: Piłsudski, Dmowski, Paderewski
- Józef Piłsudski – mąż stanu i obiekt „kultu”
- Znaki państwa polskiego (wraz z materiałem filmowym)
- Znaki państwa polskiego – zabawa edukacyjna
- Metodyka lekcji muzealnych – dla studentów spec. dydaktycznej IH UW
- II RP – Polska upragniona, lecz trudna
- Kształtowanie granic II RP
- Rok 1920 na froncie i na afiszu plakatowym
- Braślawszczyzna – Kres Kresów Wschodnich
- Katyń: spotkanie z Witomiłą Wołk-Jeziorską i Jolantą Fijałkowską
- Katyń: spotkanie z Barbarą Tarkowską-Ziółkowską
- Wycieczka edukacyjna dla młodzieży z Czortkowa: Warszawa książąt i królów
- „Warszawa – stolica niepodległego państwa” – wycieczka dla żołnierzy amerykańskich (MSZ)
- „Łazienki w kulturze narodowej” – lekcja w terenie we współpracy z Oddz. Warszawskim SNaP
- Projekcje filmowe z komentarzem wprowadzającym „Papież Polak” – w reżyserii A. Czerniakowskiej.

- Projekcje filmowe ze wstępem: I.J. Paderewski – mistrz tonów i mąż stanu
- Sesja „Być dla Polski, dla Polaków”
- Konstytucja 3 Maja – zabawa edukacyjna
- Konstytucja 3 Maja – wykład i projekcja filmowych materiałów edukacyjnych
- Letni Salon Warszawy. Trzy wieki Ogrodu Saskiego
- Aparat terroru w PRL-u
- Święto Niepodległości
- Międzynarodowe aspekty Powstania Warszawskiego
- Stan wojenny – przyczyny, przebieg i konsekwencje.

Formuła lekcji zakładała oddziaływanie na młodzież za pomocą dźwięku, obrazu, słowa, kontaktu z eksponatami i zachęcała do zaangażowania się uczestników. Lekcje składały się w zależności od tematu z: wprowadzenia, projekcji materiałów edukacyjnych oraz zajęć na wystawie. Zajęcia prowadzone były w ten sposób, aby uaktywnić młodzież, pobudzić ją do wyrażania własnych sądów, przygotować do odczytywania treści zawartych w tekstach historycznych, plakatach, obrazach.

Wybrane zajęcia prowadzone były w formie wykładów, ilustrowanych projekcją filmową, slajdami, materiałami multimedialnymi, nagraniami dźwiękowymi.

Lekcje „Letni Salon Warszawy. Trzy wieki Ogrodu Saskiego” były uzupełnione spacerem po Ogrodzie Saskim. Lekcje te stanowią początek cyklu poświęconego tożsamości kulturowej „Dawna Warszawa tętniąca życiem”.

Zajęcia dla najmłodszych prowadzono w formie zabawy edukacyjnej z wykorzystaniem zaimprovizowanej inscenizacji „dramy”, zajęć aktywnych, zgadywanek, rozmowy nauczających.

Specjalną uwagę poświęciliśmy cyklowi lekcji katyńskich w 65. rocznicę zbrodni NKWD. Odbyły się dwa rodzaje spotkań:

1. Spotkanie z Barbarą Ziółkowską-Tarkowską, bratanicą kapelana zamordowanego w Katyniu, autorką książki „Katyńczyk AM 487. Wspomnienia o księdzu kapelanie Ziółkowskim” oraz filmowe materiały edukacyjne na temat zbrodni katyńskiej.

2. Spotkanie z Witą Wołk-Jeziorską, córką oficera zamordowanego w Katyniu, autorką książki „Kulisy zbrodni katyńskiej”, spotkaniu towarzyszyła prezentacja zbiorku poezji katyńskiej w wykonaniu Jolanty Fijałkowskiej oraz filmowy materiał edukacyjny.

Spotkania były przeznaczone dla młodzieży szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

Specjalne zajęcia dla dzieci i młodzieży odbyły się podczas ferii zimowych i wakacji, czyli „Zima w Muzeum” i „Lato w Muzeum”, w ramach których odbyły się spektakle, przedstawienia i warsztaty teatralne prowadzone przez aktorów warszawskich teatrów dziecięcych, zajęcia umuzykalniające (z fortepianem, fletem, instrumentami perkusyjnymi) plastyczne, projekcje filmowe, a także zwiedzanie wystaw z przewodnikiem oraz zabawy edukacyjne na wystawach.

W celu kształtowania patriotyzmu młodzieży kontynuowano konkursy edukacyjno-historyczne:

Konkurs „NIEPODLEGŁA”

II edycja organizowana wspólnie z Fundacją „Polonia Restituta” przeznaczona była dla szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych województwa mazowieckiego. Młodzież nadsyłała prace w kategoriach: plastycznej, dokumentalnej, multimedialnej, literackiej, projekt scenariusza uroczystości Święta Narodowego; wzięła ponadto udział w turnieju recytatorskim.

Szkoły przeprowadziły wewnętrzne eliminacje, wyłaniając swoich reprezentantów, którzy nadesłali prace do oceny jurorów. Łącznie jury konkursu oceniło pracę 159 uczniów (17 w kat. scenariusz, 12 w kat. multimedia, 22 w kat. literackiej, 10 w kat. dokumentalnej, 50 w kat. plastycznej, 48 uczestników turnieju recytatorskiego). Komisja wyłoniła 45 laureatów (nagrody I, II, III stopnia oraz wyróżnienia).

Konkurs „Mazowsze – moja mała ojczyzna”

V edycja organizowana przez Muzeum Niepodległości przeznaczona dla szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych województwa mazowieckiego. Młodzież nadsyłała prace w kategoriach: plakat, przewodnik, spot reklamowy, gawęda.

Szkoły przeprowadziły wewnętrzne eliminacje, wyłaniając swoich reprezentantów, którzy nadesłali prace do oceny komisji. Łącznie jury konkursu oceniło pracę 117 uczniów (7 w kat. gawęda, 42 w kat. plakat, 25 w kat. przewodnik, 15 w kat. multimedia). Komisja oceniająca zdecydowała się wyłonić 78 laureatów (nagrody I, II, III stopnia i wyróżnienia).

Konkurs regionalny „Mazowsze pędzlem i piórem malowane”

Konkurs organizowany przez Muzeum Niepodległości, Warszawski Oddział Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów i Międzygminny Zespół Doradców Metodycznych. Celem konkursu było rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży przeszłością, teraźniejszością i przyszłością Mazowsza, przybliżenie historii regionu, twórczości regionalnej, tradycji, obrzędów, bogactw przyrody i kultury „małej ojczyzny”. Zadaniem konkursu było ponadto kształtowanie odpowiednich postaw i zachowań uczniów.

Uczestnicy, przygotowali prace w następujących kategoriach: prace literackie, foto-reportaż, prace literacko-plastyczne, prace plastyczne, albumy, reportaż multimedialny. Łącznie w konkursie wzięło udział 73 uczniów. Przyznano następujące nagrody, wyróżnienia i dyplomy uznania: I Nagroda – 4 prace, II Nagroda – 2 prace, III Nagroda – 2 prace, Nagroda – 11 prac, Wyróżnienia – 24, Dyplomy uznania – 30.

Konkurs „III Ogólnopolski konkurs regionalny dla nauczycieli”

Konkurs organizowany wspólnie z Stowarzyszeniem Nauczycieli Polonistów. Celem konkursu było rozwijanie zainteresowań nauczycieli przeszłością, teraźniejszością i przyszłością swojego regionu, przybliżenie historii, twórczości regionalnej, tradycji, obrzędów, bogactwa przyrody, kultury własnej „małej ojczyzny”.

W konkursie wzięło udział 43 nauczycieli. Nadesłano prace indywidualne i grupowe w następujących kategoriach: projekt, scenariusz zajęć, scenariusz lekcji. Łącznie przyznano nauczycielom: 34 nagrody, 15 wyróżnień, 9 dyplomów uznania.

Konkurs „NIEPODLEGŁA” – „Rok 1920 w dziejach i tradycji”

III edycja organizowana pod patronatem Departamentu Edukacji Publicznej i Sportu, Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego i wspólnie z Fundacją „Polonia Restituta” została przeznaczona dla szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych województwa mazowieckiego. Młodzież nadsyłała prace w kategoriach: plastycznej, dokumentalnej, program historyczno-literacki (wraz z prezentacją), nauczyciele – scenariusze lekcji.

Ogółem w ramach konkursu wpłynęły 204 prace, w tym: prace plastyczne – 126 (plakaty), prace dokumentalne – multimedia 35, albumy 35, programy historyczno – literackie 2, scenariusze lekcji przygotowane przez nauczycieli 6.

W kategorii prace plastyczne – plakat jury przyznało pełen zakres nagród w 2 kategoriach wiekowych (szkoły podstawowe i gimnazja), w przypadku szkół ponadgimnazjalnych nie przyznano I nagrody.

W kategorii prace dokumentalne – albumy jury przyznało nagrody w pełnym zakresie gimnazjom, natomiast szkołom podstawowym i ponadgimnazjalnym tylko wyróżnienia.

W drugiej formie dokumentalnej – prace multimedialne przyznano I, II i III nagrodę, w szkołach ponadgimnazjalnych nie przyznano I nagrody, w szkołach podstawowych przyznano tylko wyróżnienia.

W kategorii prac program literacko-historyczny wpłynęły tylko dwie prace wspólnie przygotowane przez młodzież i nauczycieli. Jury przyznało I nagrodę i wyróżnienie.

W kategorii skierowanej do nauczycieli na innowacyjną formę edukacyjną lekcji przyznano dwie I nagrody, trzy II oraz wyróżnienie.

Podobnie jak w latach ubiegłych, także w roku 2005 odbyło się w Muzeum Niepodległości wiele imprez i spotkań, w tym spotkania historyczno-wojskowe, wieczory patriotyczne, koncerty, wykłady, spotkania z projekcjami filmów, spotkania z autorami książek i promocje publikacji oraz wydawnictw.

Do najbardziej interesujących spotkań należały imprezy organizowane regularnie w stałych cyklach, tj.:

- W marszu do niepodległości
- Debaty „Jaka Polska?”
- Spotkania SNaP (warsztaty metodyczne dla nauczycieli polonistów)
- Polska, tradycje i symbole
- Wieczór pamięci
- Być Polakiem
- W potrzasku historii
- Cykl zajęć plastycznych, teatralnych oraz muzycznych dla dzieci ze Śródmieścia w ramach „Zimy w Muzeum 2005”
- Spotkania Krzemienieckie
- Spotkania Mistrzów Małych Ojczyzn

Spośród wyżej wymienionych szczególnie interesujące były Spotkania Mistrzów Małych Ojczyzn, prezentujące wybrane regiony, ich niezwykle walory kulturalne, bogactwo tradycji i współczesności.

Do prestiżowych programów należały Dni Niepodległości, w trakcie których odbyły się:

- Uroczystości w Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej – odsłonięcie tablicy pamiątkowej poświęconej Józefowi Piłsudskiemu w celi więziennej
- Otwarcie wystawy: „Precz z caratem! Rok 1905” oraz promocja katalogu towarzyszącego wystawie
- Uroczyste zakończenie konkursu „Niepodległa – rok 1920 w dziejach i tradycji”
- Program artystyczny „Niepodległa” w Święto Niepodległości
- V Przegląd Polskich Filmów Historycznych.

Innowacyjną i bardzo obiecującą formą spotkania ze zwiedzającymi była Noc Muzeów, w trakcie której Muzeum odwiedziło około 350 osób. Specjalnie przygotowanej wystawie z maskami pośmiertnymi Romana Dmowskiego i Józefa Piłsudskiego towarzyszyły pokazy filmów i kronik sprzed 1939 roku.

- Do najciekawszych spotkań naukowych i naukowo-popularnych należały:
- dyskusja panelowa pt. „Roman Dmowski a tożsamość narodowa Polaków”
  - sesja popularno-naukowa poświęcona wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. pod patronatem naukowym prof. dr hab. Janusza Odziemkowskiego (autora katalogu o wojnie polsko-bolszewickiej)
  - Konferencja „Początek drogi. Rok 1905 w Królestwie Polskim jako zaranie niepodległości i rewolucji społecznej”
  - Sympozjum w 175 rocznicę wybuchu Powstania Listopadowego
  - Konferencja: „Wiedza językowa niezbędna na maturze”
  - Konferencja naukowa „Europejski kongres pokoju”
  - 15-lecie Muzeum – spotkanie z darczyńcami. Prezentacja zbioru „Wesołej Lwowskiej Fali” Koncert fortepianowy
  - Sesja „Być dla Polski, dla Polaków” prof. P. Wieczorkiewicz, dr B. Urbankowski, mgr J. Kasprzycki i in. – prowadzenie dr A. Stawarz
- Ponadto zrealizowano programy artystyczne, wśród których do najwybitniejszych można zaliczyć:
- Koncert skrzypcowy w wykonaniu uczniów Zespołu Szkół Muzycznych nr 1 w Warszawie
  - dr B. Urbankowski: Śmiercią starsi – poeci lat okupacji i Powstania Warszawskiego; program artystyczno-literacki pt. „Śpiew z pożogi”
  - dr A.K. Kunert: Bohaterowie Polskiego Państwa Podziemnego; program artystyczno-literacki pt. „Próba świadectwa”
  - Koncert jazzowy młodzieży ze Szwajcarii
  - „Potyczki z Mozartem” – spektakle przygotowane przez Państwowy Zespół Szkół Muzycznych nr 1 im. F. Chopina
  - Koncert w ramach I Mazowieckiego Festiwalu Chórów Kresowych
  - Koncert zespołu wokalnie-muzycznego z Grodna „Grodzieńskie Słowiki”.

Szczególnie należy podkreślić tu cztery znakomite spektakle Szkoły Muzycznej z ul. Bednarskiej „Potyczki z Mozartem”, które reprezentowały wysoki poziom artystyczny i przyciągnęły do Muzeum rzesze widzów.

W roku 2005 korzystających z innych, poza wystawienniczą, form działalności Muzeum było odpowiednio: lekcje, projekcje filmowe – 9053, wykłady, spotkania, koncerty – 6461, imprezy cykliczne i jednorazowe – 12 886, łącznie – 28 400 osób.

Dział Edukacji i Promocji w 2005 roku promował i upowszechniał wystawy poznawcze i historyczne oraz szeroko pojętą działalność edukacyjną w Warszawie i województwie mazowieckim w podobny sposób i na takich samych zasadach jak w latach ubiegłych.

W ramach współpracy i umów z mediami promowano działalność Muzeum w stacjach radiowych tj. w Radiu dla Ciebie, Radiu Eska, Radiu Plus, Radiu dla Zagranicy, programach I i II Polskiego Radia oraz zorganizowano wywiady i nagrania z uczestnikami imprez i wernisaży, które były prezentowane w TV Polonia oraz w 3 Programie TVP.

Upowszechnianie wiedzy o historii Polski XVIII-XX wieku odbywało się poprzez różniczne formy edukacyjne: od odczytów tematycznych i lekcji muzealnych przez programy artystyczne, projekcje filmów, po konkursy i koncerty muzyki polskiej. Zorganizowano następujące przedsięwzięcia i imprezy kulturalne:

Spotkania:

- z cyklu „W marszu do Niepodległości” oraz „Być Polakiem” – redaktor Zbigniew Mierzwiński zaprezentował na spotkaniach we współpracy z historykami biografie i dokonania zasłużonych postaci w II Rzeczypospolitej: wielkich patriotów, żołnierzy, harcerzy, polityków,
- z cyklu „Wieczór Pamięci” p. dr J. Z. Sawicki zaprezentował 10 filmów dokumentalnych poświęconych: wybitnym osobowościom II RP, postaciom polskiego podziemia niepodległościowego 1944-1956, żołnierzom AK, represjom okresu stalinowskiego oraz wydarzeniom z okresu II wojny światowej i PRL,
- z cyklu „Polska – tradycje i symbole”, w ramach którego odbyły się spotkania poświęcone poezji o Warszawie, przyjaźni polsko-węgierskiej,
- z cyklu „Spotkania Mistrzów Małych Ojczyzn” odbyły się spotkania poświęcone prezentacji kultury i dziedzictwa narodowego różnych regionów (Śląska, Warmii i Mazur, Ziemi Świętokrzyskiej, Ziemi Ciechanowskiej),
- z cyklu debat „Jaka Polska?” odbyły się spotkania dla nauczycieli historii, języka polskiego, WOS-u.

We współpracy z aktorami „Agencji Teatralnej ARS Verbum”, artystkami i pedagogami szkół artystycznych Dział Edukacji i Promocji MN zorganizował program „Zima w Muzeum 2005” zrealizowany na przełomie stycznia i lutego.

Do „Klubu Przyjaciół Muzeum” przystąpiły w 2005 roku 24 osoby z terenu Warszawy i województwa. Aktualnie liczba wydanych legitymacji Klubu wynosi 693.

Dział Edukacji i Promocji w 2005 roku zrealizował i wspomagał Oddziały w organizacji zaplanowanych imprez wiodących:

- W dniu Imienin Marszałka – Wykład Bohdana Urbankowskiego pt. „Mity o Józefie Piłsudskim – złota i czarna legenda” oraz lekcje muzealne o Marszałku
- Dni Pamięci Pawiaka – cykl wykładów o Polskim Państwie Podziemnym i programów artystycznych dla młodzieży
- Dni Cytadeli Warszawskiej – w programie znalazły się: spotkania w X Pawilonie z kustoszem, lekcje muzealne dla młodzieży oraz zwiedzanie części wojskowej Cytadeli
- Dni Niepodległości, których program obejmował: sesję tematyczną; spotkania i projekcje filmów w ramach V Przeglądu Filmów Historycznych; koncerty i programy historyczno-artystyczne
- Lato i Ferie Zimowe w Muzeum – spotkania, zabawy, warsztaty teatralne, gry edukacyjne, przedstawienia.

W 2005 roku zostały zainaugurowane nowe cykle:

- „Słynni Krzemieńczanie” – o wybitnych Krzemieńczanach
- „W potrzasku historii” – o trudnych tematach w historii Polski
- „Wieczory Patriotyczne” – organizowane przez Klub Przyjaciół Muzeum oraz Oddział Warszawski SPAM.

Ponadto pierwszy raz zorganizowano Dzień Papieski z programem pt. „Wstałam, idę...” (prezentującym poezję emigracyjną Barbary Sławińskiej).

W 2005 roku odbyło się 11 promocji książek, w których uczestniczyło 1000 osób.

Należy zaznaczyć, że kontynuowana była ścisła współpraca z Wydawnictwami: Rytm, Instytut Pamięci Narodowej, Belloną, Anagram, Michaelinum, Polskim Wydaw-

nictwem Encyklopedycznym POLWEN, Wyższą Szkołą Humanistyczną w Pułtusk, Świętokrzyskim Towarzystwem Regionalnym.

Podtrzymywano ściśle kontakty z Wydziałami Kultury i Edukacji Urzędów Dzielnicy Śródmieście, Biurem Edukacji Miasta Stołecznego Warszawy oraz Instytutem Pamięci Narodowej.

W ramach działalności edukacyjnej Muzeum X Pawilonu zorganizowało następujące lekcje, wykłady, spotkania (łącznie dla 5813 osób):

- Walka Polaków o niepodległość na przykładzie więźniów X Pawilonu
  - Powstanie Styczniowe
  - Sybiracy 1940-1956
  - Prelekcja o genezie Cytadeli Warszawskiej
- Ponadto odbyły się następujące uroczystości i spotkania:
- Apel w Bramie Straceń z okazji rocznicy wybuchu Powstania Styczniowego z prelekcją historyka
  - Dni Cytadeli Warszawskiej
  - Uroczyste odsłonięcie tablicy poświęconej J. Piłsudskiemu, połączone z prelekcją o pobycie Marszałka w X Pawilonie C.W. oraz złożenie kwiatów w Bramie Straceń z okazji Narodowego Święta Niepodległości
  - Udział w rajdzie młodzieżowym „Śladami Niepodległości”.

W ramach działalności edukacyjnej w Muzeum Więzienia Pawiak zrealizowano następujące tematy lekcji muzealnych:

- Pawiak a Polskie Państwo Podziemne
  - Dzień powszedni na Pawiaku
  - Areszt śledczy gestapo w al. Szucha w Warszawie
- Odbyło się 79 lekcji, w których uczestniczyło 1951 osób.

Ponadto w tym Oddziale odbyły się wykłady, programy artystyczno-literackie, spotkania, koncerty dla ponad 1558 osób.

Bardzo istotne znaczenie miały uroczystości i imprezy edukacyjne:

- „Akcja pod Arsenalem” – etap biegu harcerskiego 7. Warszawskiej Gromady Stowarzyszenia Harcerstwa Katolickiego „Zawisza”
- Odsłonięcie Pomnika Drzewa Pawiackiego
- Dni Pamięci Pawiaka
- Jubileusz 40-lecia Muzeum Więzienia Pawiak
- Udział w imprezie Biura Edukacji Publicznej IPN – Rajd szlakiem Polskiego Państwa Podziemnego po Warszawie.

Ogółem udział wzięło w nich 1605 osób.

W ramach współpracy z innymi instytucjami pracownicy Muzeum Więzienia Pawiak wzięli udział w ślubowaniu klas pierwszych Szkoły nr 210 im. Bohaterów Pawiaka przy ulicy Karmelickiej oraz w dorocznym święcie szkoły.

Współpracowano z klubami b. więźniów: Pawiaka, obozu koncentracyjnego w Auschwitz-Birkenau oraz obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen, a także z zarządem Klubu b. Więźniów Męskiego Obozu Koncentracyjnego Ravensbrück.

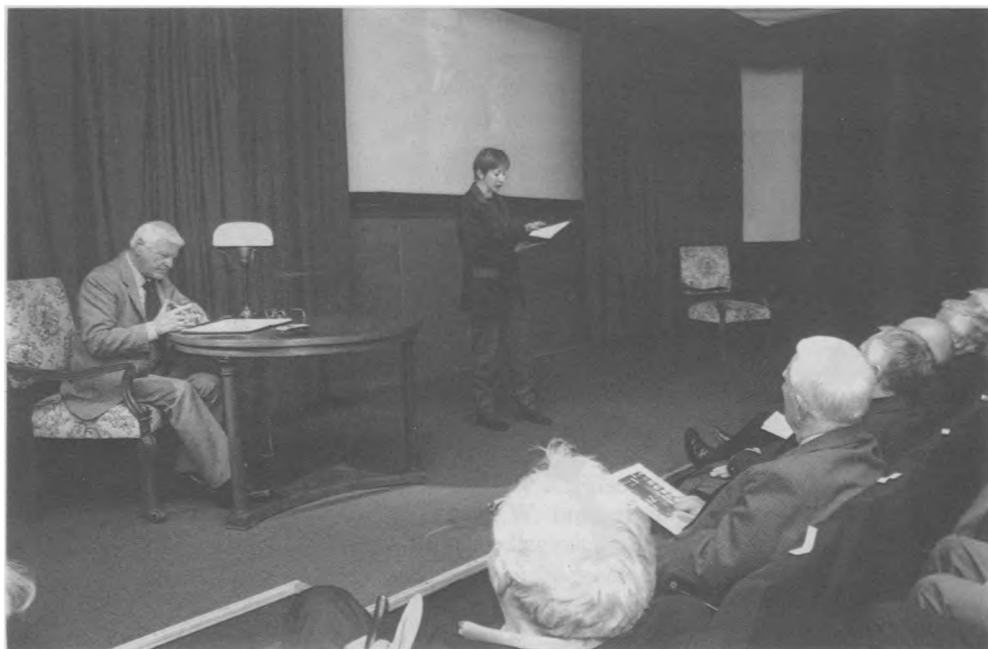
Wszystkim imprezom pawiackim towarzyszyły media, m.in.: WOT, TV Polonia, I programu Polskiego Radia (audycja red. Bogorya-Zakrzewskiej o Pawiaku), „Gazety Wyborczej”, „Rzeczpospolitej”, „Faktu”, „Trybuny”, „Życia Warszawy”, „Dziennika Zachodniego”, „Super Expressu”, „Naszego Dziennika” (niektóre z wymienionych gazet kilkakrotnie umieściły informacje dotyczące Pawiaka).

Spotkanie z cyklu „W marszu do niepodległości” w 65. rocznicę wybuchu II wojny światowej (30 VIII 2004)

Koncert w wykonaniu młodzieży podczas uroczystości w ramach Roku Stefana Starzyńskiego (4 X 2004)

Fragment spektaklu poświęconego Romanowi Dmowskiemu (22 X 2004)

Dni Niepodległości 2004 – dr Bohdan Urbankowski podpisuje swoją książkę poświęconą Zbigniewowi Herbertowi

Dni Niepodległości 2004 – koncert zespołu „Favola in Musica” podczas otwarcia wystawy „Znaki państwa polskiego”

Noworoczny Koncert z Dedykacją zorganizowany przez Państwowy Zespół Szkół Muzycznych nr 1 im. F. Chopina w Warszawie (10 I 2005)

Dyskusja panelowa „Roman Dmowski a tożsamość narodowa Polaków” (4 I 2005)

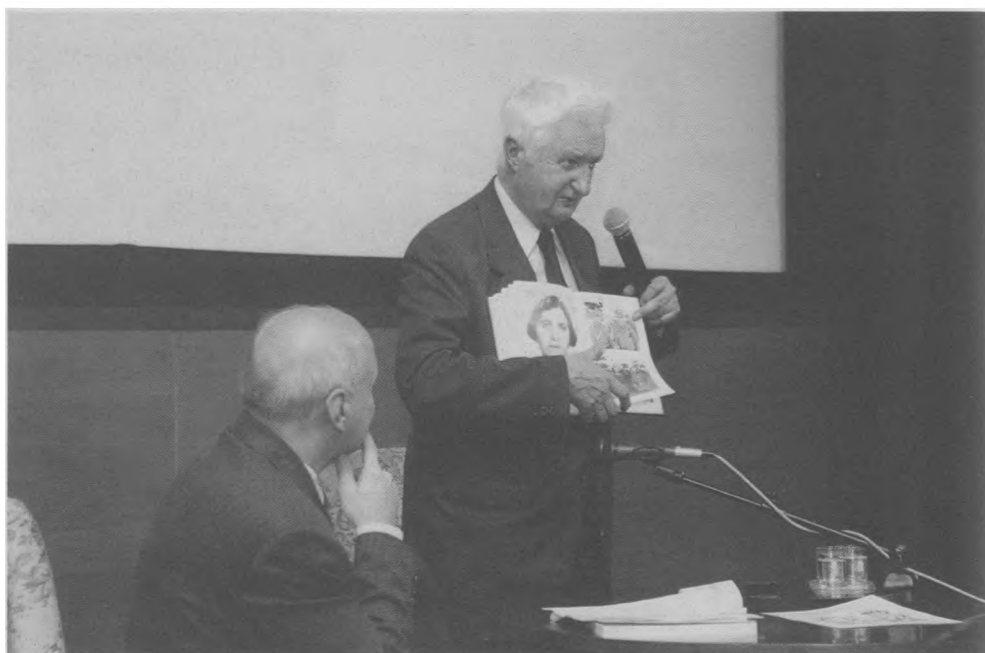
Koncert zespołu „Grodzieńskie Słowiki” z Grodna (7 I 2005)

Koncert w wykonaniu młodzieży podczas otwarcia nowej wystawy stałej „Sybiracy 1940-1956” w Muzeum X Pawilonu C.W. (25 II 2005)

Spotkanie w ramach nowego cyklu „Słynni Krzemieńczanie” (4 III 2005)

Spotkanie „Polak, Węgier, dwa bratanki ...” z udziałem Zbigniewa Zielińskiego – prezesa Klubu Przyjaciół Muzeum Niepodległości (16 V 2005)

Dyskusja panelowa w 70. rocznicę śmierci Józefa Piłsudskiego pt. „Być dla Polski, dla Polaków” (19 V 2005)